

Bodnár Gyula

„...nem középiskolás fokon...” A Katedra 20 évéről

Nem szerencsés mentegetőzéssel kezdeni egy jubileumi mérlegvono visszatekintést, de nem tehetek másként. Mindenkor tiltakoztam az ellen, hogy valaki olyan, közösséget szolgáló-gyarápító művet értékeljen – legyen az színházi előadás, könyv, gyümölcsöskert, kórház –, melynek a születéséhez, fejlődéséhez, működéséhez, életben tartásához közvetlen köze volt, van hosszabb távon. Tudom, előfordulnak vis maior helyzetek, de ez most nem az. Miről is van szó? A Katedra húsz esztendejéből idestova tízet lapunkkal töltöttem, először 1995 szeptemberétől egy kerrek tanévet a szerkesztőjeként, ekkor indultunk, futottunk neki a jövőnek új köntösben, új programmal, új tartalommal, majd 2001-2009 között,

tehát nyolc éven át – Hodossy Gyula, Kulcsár Ferenc és Szilvássy József után – főszerkesztőként jegyeztem a lapot, melynek 1996-tól 2001-ig a vezető szerkesztője is voltam, igaz, ebben a szerepemben tulajdonképpen csak formálisan. Mindenesetre összesen másfél évtized, de a közel tíz aktív esztendő is, melyből nyolcat Nagy Attila szerkesztő kollégámmal vittünk végig, éppen elég indok lett volna ahhoz, hogy azt mondjam Hodossy Gyula – a Katedra megálmodója, alapítója, a LILIUM AURUM Könyv- és Lapkiadó, valamint a Katedra Alapítvány igazgatója, a folyóirat jelenlegi főszerkesztője – felkérésére, hogy nem, válasszon mást, hiszen jelentős erővel rendelkezünk a pedagógia berkeiben. Olyanokkal

is, akik kívülről nézve, elfogulatlanul képesek véleményt mondani a Katedra lapjain húsz év alatt felhalmozott és továbbadott, közkinccsé tett ismeret- és tudásvagyonának értékéről, illetve természetesen negatívumairól. És folytattam volna: tudniillik ez a feladat az összeférhetlenség gyanúját ébreszti bennem. Ha nem hangzana patetikusan napjainkban, amikor nemes eszmék, elvek devalválódnak, azt is mondhatnám, teljesítése ellenkezik elveimmel. Hogyan értékeljem azt, amihez közvetlen közöm van? Ha múlt időben is már. Bevallom, abban a pillanatban eszembe sem jutott, hogy nemet mondjak. És most sem tudom, miért válaszoltam a felkérésre igennel.

Talán mert többet jelent nekem a Katedra, mint egyszerű folyóiratot, melyet meg kellett töltenünk oktatásügyi anyaggal, mindegy, milyenel, csak illeszkedjék a profiljába. 1995 szeptemberétől Kulcsár Ferenc főszerkesztővel az élen, aki egyébiránt csaknem két évtizedig volt a lap nyelvi szerkesztője, a profiljának,

* Elhangzott a XXII. Katedra Napokon, Dunaszerdahelyen, 2013. november 8-án.

szerepének megfelelő új tartalmakat szeretünk volna kínálni lapjain, a honi magyar pedagógustársadalom mindenekelőtt szakmai igényeinek, reformelképzeléseinek figyelembevételével, sőt szerzői közreműködésükkel. Húsz év múltán is még minden túlságosan közel van, még elevenen élnek bennem az első lépések emlékei, a korántsem formális szerkesztőbizottsági, rovatvezetői megbeszélések a kiadóban, a tanév végi, nyár eleji kihelyezett üléseink, ahol a Katedra előző évfolyamának megjelent számait értékeltük, ugyanakkor az éppen soros új évfolyamáról, tartalmi súlypontjairól döntöttünk gyakran heves viták után, de mindig az oktatásügyünk, azon belül a magyar iskolák aktuális anyagi helyzetére, mindenekelőtt azonban a pedagógiai gubancokra, szakmai kérdésekre összehasonlítva a figyelmünket.

Erre törekedtünk elejétől kezdve, a rossz, sőtét emlékeket idéző mečiari időkben sem engedve abból az erkölcsi és szakmai parancsból, melyet a cserkészszövetség után már a LILIUM AURUM kiadásában megjelenő, a fennebb már kétszer is említett úgymond új Katedra első, 1995-ös szeptemberi számában Kulcsár Ferenc ekképpen fogalmazott meg beköszöntőjében: „A *Katedrát*... igazságkereső lapnak képzelem. A múlt, a jelen és a jövő egyetemességet felmutató fórumának... lapjain jelenjen meg a hűség és a jóság, az egyszerűség és a világosság, a tolerancia és a szolidaritás – az értelem, a hit és a szeretet pedagógiája.” Turczel Lajos tanár úr, lapunk örökös munkatársa pedig ezt írta ugyanebben a számban: „A szerkesztőbizottság szabályzatának elvi célkitűzése szerint a *Katedra* »a szlovákiai magyar oktatásügy szakmai fórumává kíván válni... Olyan lappá, amely segíti magyar iskoláinkat az éles szakmai versenyben, s amely támogatja őket magyarságunkat megtartó oktató- és nevelőmunkájukban«. Az

teljesen természetes, hogy a stabilizálódott *Katedra* szilárdan demokratikus lap lesz, de a demokratizmusán belül oly módon pluralisztikusnak is kell lennie, hogy a nagy szakmai versenyre való tekintettel a vitákat is lehetővé teszi a különböző demokratikus nézetáramlatok között.” És ha már az idézeteknél tartunk, akkor emeljek ide még egyet Vajda Barnabás tanulmányából, melyet *Katedra 1994–2003* címmel írt folyóiratunk első tíz évéről. A Zárszóban ő is hivatkozik a szerkesztőbizottság Turczel tanár úr által idézett elvi célkitűzésére. Az egész így hangzik: „»A Katedrának tekintélyes lappá kell válnia, amelynek hasábjain megtisztelő a megjelenés, s amelynek állásponyjai, értéktételei hazai oktatásügyünk szellemi vezérfonalává válnak. Erre nemcsak a szlovákiai magyar oktatásügynek, hanem az egész szlovákiai magyarságnak nagy szüksége van« – fogalmazott az 1995-ös Szerkesztőségi szabályzat. És ez ma is így van. A Katedra állásfoglalásai tíz éve jelentenek vezérfonalat, a Katedra tíz éve elismert szakmai fórum, a Katedrában tíz éve megtiszteltetés megjelenni. Amiként nagyon nagy megtiszteltetés volt tanulmányt írni róla 10. születésnapján. Isten éltesen, Katedra!”

Hiszem, nem orrol meg meg rám Vajda Barnabás, ha én most zárszavának tizeseit huszasra cserélem, a 20. születésnap alkalmából, állításaival egyetemben. S ez mindjárt tételt is jelent, mely természetesen egyfajta részletesebb igazolást követel. Előrebocsátom, tudós kollégám szóban forgó tanulmánya a Katedra első tíz évéről terjedelmes és alapos dolgozat, pontosabban elemzés, amely, amellet, hogy korszakokra, fejezetekre bontja a tárgyalt időszakot, elképesztő mennyiségben sorakoztat föl számokat, százalékokat, dátumokat, valamint szerzőket, akik a lapban publikáltak. Egyébiránt, már a szóban forgó időszakban mintegy ötszá-

zan. Sok esetben nemcsak a cikkeket idézi cím szerint, hanem egész mondatokat, kritikai megjegyzéseket, továbbgondolásra érdemes felismeréseket is beemel belőlük dolgozatába, igazolandó saját következtetéseit, észrevételeit, a lap jövőjére vonatkozó javaslatait például. Amikor azt írja szerzőnk – akivel ellentétben én nem az elemzést, ha úgy tetszik, az analízist-szintézist választottam módszernek, hanem inkább a publicisztika eszközeivel igyekszem fényt villantani, ünnepkörbe vonni Katedránk 20. születésnapját –, szóval, amikor azt írja Vajda Barnabás, hogy „Megjelenésének tíz éve alatt iskoláink minden szintje és rétege képviseltette magát a Katedrában”, tehát az óvoda, az alapiskola, a középiskola, a felsőoktatás, vagyis a honi magyar oktatásügy intézményrendszerének valamennyi szegmense, akkor mintegy nyolcvan nevet sorol fel, ki mindenki publikált a lapban ezekről az emberépítő műhelyekről, általában és külön-külön, sokféle megközelítésben és műfajban, módszertani tanácsokat, megoldásokat, tapasztalatokat is kínálva szinte valamennyi tantárgyból. Az idegennyelv-oktatását segítő szlovák, angol, német nyelven ugyancsak jelentek meg módszertani dolgozatok. Ismétlem és hangsúlyozom, hazai gyakorló pedagógus szerzők tollából. Elmondtam már másutt is, elmondom itt is: a Katedrához fűződő első legnagyobb élményem, hogy mindjárt az 1995-ös indulás első hónapjaiban kiderült, amit soha nem hittem volna, vagyis hogy mennyi írástudó pedagógusunk van. Pedig Nyitrán végzett magyar-angol szakos tanítói diplomával a zsebemben újságíróként, az Új Szó iskolákkal, művészeti neveléssel, oktatási kérdésekkel, ilyen tárgyú kéziratokkal is foglalkozó szerkesztőjeként 1974-től majd’ húsz éven át jártam az iskolákat a Csallóköztől a Bodroghközéig és vissza, a legkisebb falvakba is

eljutva, ismertem továbbá a Szocialista Nevelést, publikáltam is a hátsójain, és ismertem a rendszerváltás után megjelenő, rövid életű Nevelést. Remélem, nem sértődik meg senki, amikor írástudó pedagógust írok, hiszen mindnyájan tisztában vagyunk vele, hogy aki remek nevelő, oktató, előadó, korántsem biztos, hogy ugyanolyan remek író is, nem feltétlenül a szó szépirodalmi értelmében. Enyhén sántító hasonlattal: világbajnok úszótól nem várható el, hogy a Tour de France kerékpárversenyen induljon, közelebbi párhuzammal: Hamletet táncoló balettművész aligha lenne jó Hamlet prózai színpadon, és fordítva. Persze, az sem kizárható, hogy számos esetben a bátorsággal van baj, ha nyilvánosság elé kell lépni akár élőszóban, akár írásban. Az más kérdés, hogy évtizedeken át elsősorban tanítók, tanárok voltak lapjaink, az Új Szó, a Fáklya, a Hét, a Nő, az Új Ifjúság, a Népművelés, a Kis Építő, a Tűzoltó tudósítói, valaki álneven is, ők közöltek cikkeket településük valamely, főként kulturális eseményeiről. És nem kevesen jutottak el közülük a szlovákiai magyar irodalom tartományába mint költők, prózaírók, kritikusok. Én a pedagógiai tárgyú munkák szerzőiről beszélek, külön hangsúlyozva, hogy a Katedra eddigi húsz esztendejének valamennyi száma eredeti, zömmel e tájakon született írásokkal látott napvilágot, ritkán, jószerével csak kitekintő rovataiban hozott más lapokból átvett, ollózott anyagokat. Magyarán, ahogy az egy magára valamit adó laphoz illik, nem ékeskedett idegen tollakkal. Ezért is öröndetes, hogy az évek múlásával újabb és újabb publikáló, publikálni akaró pedagógusok tűntek fel továbbra is a nevelés-oktatás elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozó, valamennyi iskolatípust képviselő tiszta, azaz szinte nyomdakész kéziratokkal. Hodossy Gyula, aki annak idején, mint említettem fennebb, még a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség égisze alatt alapította és indította a lapot, tudhatott valamit. Vagy, mint annyi más ötletének a megvalósítása során, ebben az esetben is egyszerűen tette, amiről úgy gondolta, úgy hitte, nem megcselekedni bűnös mulasztás volna honi magyar közösségünkkel szemben, melynek művelése, szellemi gyarapítása folytonos feladat, értelmiségi kötelesség. És igen, szervezte a lap köré a pedagógusokat

rovatvezetőnek, szakmai szerkesztőnek, szerzőnek, és szüntelenül mozgósította őket és mozgásban tartotta, miközben létrehozta, építette a háttérbázist jelentő Katedra Alapítványt, Katedra Napokat, a Katedra Társaságot, amelynek gyakran országos viszonylatban is újnak, úttörőnek számító, reformjavaslatokat tartalmazó, új iskolamodelleket felvázoló előadásait, korrefereátumait és állásfoglalásait folyamatosan közölte a Katedra, hangsúlyozottan mint szakmai folyóirat, melyben a híryanagyok, közlemények, szórakoztató kisrovatok csak elenyésző teret kaptak és kapnak továbbra is.

Elnézést kérek, hogy nem sorolom fel mindazoknak a tanítóknak, tanároknak, gyógypedagógusoknak, oktatási szakembereknek, gyermekpszichológusoknak, egyetemi oktatóknak a nevét, akik különböző szerepekben hosszabb-rövidebb ideig hozzájárultak ahhoz, hogy a Katedra – mások véleményét idézve: hazai, valamint egyetemes magyar viszonylatban is – színvonalas szaklappá váljon, az eredeti célokat követve. Nagyon hosszú lenne a lista, másrészt, ahogy mondani szokás, esetleg kihagynék valakit, és az nem lenne méltó e születésnaphoz, harmadszor pedig Vajda Barnabás nevek, tények, adatok, dátumok seregét felsorakoztató tanulmánya mellett megtalálható egy másik hasonló is a Katedráról a Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyartanári Tagozatának honlapján, Mísad Katalin tollából. Ugyanezen okoknál fogva eltekintek kulturális-művészeti-tudományos életünk jeles képviselőinek név szerinti közlésétől, akik önként vagy a szerkesztőség felkérésére publikáltak a Katedra rovataiban, vagy éppen új rovatoikat, sorozatokat indítottak, így nagyobb teret kaptak olyan témák is, mint zenei anyanyelvünk, a népzene, a néprajz, a helytörténet és regionális történelem, ugyanúgy a gyermek egészsége, helyes táplálkozása, a környezetvédelem vagy a szenvedélybetegségek. Szerzőink közül többen, sajnos, már nincsenek közöttünk, vagy letették a tollat. Bárhogy rohan az idő, ilyenkor mégiscsak hosszúnak tetszik húsz esztendő. Az emlékezés mellett nekik is szóljon a köszönet, ahogy mindenkinek. Azért is például, hogy némely sorozatunkból olyan könyv születhetett, mint az Alma mater, a Kedves filmem, a Magángaléria.

Ezen a ponton kell megemlítenem két fontos mozzanatot. Az egyik az, hogy a kezdetektől fogva – ahogy sajnos általában számos területen – mind a szerzőket, mind a szereplőket tekintve a nyugat-szlovákiai régiók képviselői dominálnak a folyóiratban és környékén a közép- és kelet-szlovákiai régiók képviselőivel szemben, a számarányokhoz képest is elgondolkoztató módon. Nem az előbbi a baj, hanem az utóbbi, noha történetek kísérletek a gömöriek, a Kassa-vidékiek, a bodroközi és Ung-vidékiek aktivizálására. A reményeinknél kevesebb eredménnyel, talán a távolság miatt, de lehet szerkesztőségi, szerkesztői, főszerkesztői mulasztás következménye is. Viszont az is igaz, hogy Ipolyságon túl egészen Nagytárkányig hamar köztudottá vált a Katedráról, szerkesztői jegyzetekben is bevallottan, hogy nyitott, befogadó lap, képletesen szólva nevelés- és oktatásügyi kérdésekkel bárki tanító, szülő, sőt tanuló is beléphet a kapuján, mégis kevesen éltek a lehetőséggel Ipolyságtól keletre.

A másik: igen, volt egy rövid ideig tartó időszaka a Katedrának, az ezreforduló környékén, amikor a szakmai-módszertani dolgozatok rovasára fölerősödött a nem kimondottan pedagógiai publicisztika. Hozzá kell azonban tennem, ezek az írások így vagy úgy kötődtek az iskolához, bizonyos tantárgyakhoz, leginkább a történelemhez, ismeretforrást is jelentve. Tehát korántsem aktuálpolitikai írásokra kell gondolni, arra egyébiránt vigyázott a Katedra kiadója és mindenkor szerkesztő gárdája, hogy a lap mentes maradjon a mindennapjainkat, az emberi kapcsolatokat mérgező, az iskolákba is bebefurakodó politikától, a magyar politikai pártoktól, mozgalmaktól úgyszintén. Ha készült is néhány interjú hazai és magyarországi politikussal, középpontjukban az oktatásügy szerepelt. A Katedra, mint fejlécében is olvasható, 1996-tól a szülők lapja is kívánt lenni, ilyenképpen folyamatosan növekvő oldalszámain próbált a szélesebb nyilvánossághoz szólni, a lapon keresztül természetszerűleg elsősorban a szülőket bekapcsolni vagy „csupán” közelebb vinni az iskola életéhez, hiszen egyre égetőbb probléma napjainkban, ami a gyerek-szülő-iskola háromszögében zajlik. És még valami: kár lenne tagadnunk, ami minden szerkesztőség

alapvető törekvése, jelesül, szeretnénk volna növelni a példányszámot, hogy több olvasóhoz jusson el a lap, ha már annyi külső és belső energiát fektetünk bele, és nem kevés pénzt állami, alapítványi, szponzori forrásból. Nem vagyok gazdasági szakember, ám azt hiszem, mint szakmai, tehát réteglap, és nem bulvár vagy bulvárosított valami, akkor sem lett volna nyereséges a Katedra, ha törekvésünk sikerrel jár. Készült egy kérdőíves felmérés, melyből érdekes és sokatmondó következtetéseket lehetett levonni, cselekdünk is, de a példányszám alig növekedett. Persze, a 2 000 körüli sem kevés hasonló típusú lapok esetében, csak a nevelőktől, óvónőktől az egyetemi oktatókig gondolkodva a mintegy 5 500 – 6 000 szlovákiai magyar pedagógushoz képest elgondolkodtató. Nem akarok ünneprontó lenni, azt követően sem tapasztaltunk jelentősebb változást e tekintetben, hogy kiadói-szerkesztőségi megbeszélés nyomán jómagam főszerkesztőként külön-külön címzett, aláírt és postázott levélben fordultam minden szlovákiai magyar iskola igazgatójához a Katedra terjesztésének és közös szerkesztésének, azaz új szerzők, tudósítók szerzésének ügyében, és ugyanúgy levelet írtam minden olyan település polgármesterének, ahol az önkormányzat hatáskörében magyar óvoda, iskola működik: áldozzanak valamennyit a költségvetésükből, esetleg más forrásból néhány Katedrára, ha már a pedagógusok sokallják a példányonkénti 25 koronát, egy tanévben a 250 koronát. Bár szerintem ez inkább csak mendemonda volt, a társadalomban általában is tapasztalható közöny, apátia, érdektelenség nagyobb szerepet játszhatott. Egyszer-egyszer eltűnődtem a saját magunkkal szemben gyakorolt önkritika okán – az inkább önkritika, mint öntömjénezés jegyében –, hogy olvasóink, a szakma elismerő, dicsérő szavai mellett vajon nem minősíti-e a Katedrát, hogy sok pedagógus egyszerűen megvan nélküle, fel sem merül benne, hogy megrendelje. Egyszer-kétszer beledenézett a szomszédéba, és nem tetszett neki? A neki készült, mondhatnám, a saját hivatásának gyakorlását segítő saját lapja? Akkor sem tudtam a választ, ma sem tudom. Sok száz levél ment ki óvoda- és iskolaigazgatóknak, polgármestereknek – és talán

egyre jött válasz. Ezeknek a leveleknek a megírására az is ösztönzött bennünket, hogy különböző fórumokon hallottuk: az iskolákba egy-két Katedra jár, és a nagyobb iskolákban is csak néhány pedagógus rendelte meg iskolai vagy hazai címére. Inkább sokszorosítottak egy-egy cikket, urambocsá! a Katedra-versenyek feladatait. Visszakanyarodva még egy pillanatra a publicisztika két-három évig tartó domináns jelenlétéhez, kivételt jelentettek természetesen azok a riportok, melyekben óvodáink, állami, egyházi, magán alap- és középiskoláink mindennapjait igyekeztünk bemutatni, vagyis az elmélet mellé a gyakorlatot, továbbá a nyelvművelő cikksorozatunkat említhetem vagy azokat, amelyeket jeles, példamutató eleinknek, illetve a Liliium Aurum gondozásában megjelent új könyvek ismertetésének szenteltünk amolyan villáminterjú keretében, a szerzőt szólaltatva meg. Létrehoztunk rovatot, melyben külföldi, főként magyarországi nyomtatott és elektronikus pedagógiai lapokból, illetve honlapokból idéztünk, és olyat, amelyben szintén lapszámról lapszámra a neveléssel, oktatással kapcsolatos legfrissebb hazai hírekből adtunk közre egy-egy csokorral.

Folyóiratunk egyik húzó fejezetét jelentették a több tantárgyból évről évre szervezett Katedra-versenyek, melyek iskolák tucatjait, tanulók százait vonták be a feladatok megoldásába, s amelyek rangja évről évre nőtt kisebb-nagyobb hibái, nem mindig fényes nyomdai megjelenése ellenére. És ugyancsak jó visszhangra talált az évről évre más-más témakörben, reprezentatív külsőben megjelenő posztorsorozatunk, egyes darabjait ki lehetett emelni a lapból, és például falon, faliújságon helyezni el az iskolai osztályban, színes díszítő elemként is. Ahogy azt sok helyen láttuk.

Tisztelt Pedagógusok, Hölgyeim, Uraim!

Amikor a Katedra a 10. évfolyamát zárta, akkor azt jegyeztem le a lapban, hogy olvasóinkkal együtt szeretnénk hinni, van okunk egy csendes ünnepre. És talán még hangosra is lehetne, ha az oktatási rendszerünkben csak a fele vált volna valóra azoknak a reformjavaslatoknak, melyek kiváló dolgozatok egész sorában jelentek meg lapunkban. Máshol tartanának iskoláink, talán

könnyebb volna mind a gyerekek, mind a pedagógusok, mind a szülők helyzete, sorsa, de hát az átfogó közösségi, intézményi változások, módosítások sohasem az újságokon múlnak. Ez az ország sok tekintetben csak a szavak szintjén igyekezett mindenkor a progresszív arcát mutatni, hangoztatva, hogy igazodni kell a világtrendekhez, a tettek mezején ugyanakkor következetlen maradt, lásd egyebek között az oktatási tárca rendszerváltás utáni huszonhárom esztendejét – tizenöt oktatási miniszter ez alatt az idő alatt. Nem csoda, hogy az egész oktatásügyünk improvizációk sora, mely a Katedrát is elérte, oly mértékben, mint soha születése óta. Turczel Lajos fennebb említett cikkének végét idézem: „A lap létezéséhez nem elég a szerkesztési-szellemi stabilizáltság, az anyagiak biztosítására is szükség van. A mai zilált helyzetben is hinni kell abban – írta 1995 szeptemberében –, hogy államunk a kisebbségi iskolai oktatás és kultúra korszerű fenntartását is vállalni fogja, s ebbe a pedagógiai lap is beletartozik. Addig, amíg ez megfelelő módon meg nem történik, az önerőnk mozgósítására van szükség. Az az alapvető kíváncsalom, hogy minden magyar pedagógusnak támogatni kell a lapot, nemcsak reklámjelszó, hanem a magyar pedagógusok megmaradásának is egyik feltétele, eszköze.” Vajon mit írna ma a tanár úr, amikor huszonegy évvel a rendszerváltás után olyan méltatlan helyzetbe került a lap – nem egyedülként –, hogy egyelőre az interneten katedra.sk néven igyekezik túlélni az anyagiak állami biztosításának hiányát?! Vagyis a támogatások rendszeressé váló kérését. Ilyenképpen a huszadik születésnapját ünneplő Katedra legújabb, szeptemberi és októberi számát egyelőre nem tudtuk kézbe venni, mert nincs. A tanár urat követve, Hodossy Gyula barátunkat ismerve, legyünk optimisták, és mondjuk azt: de lesz. Kisebb katasztrófával lenne egyenlő, ha széthullna az a szellemi bázis, ha a további gyarapodás helyett elveszne a szlovákiai magyar pedagógustársadalomnak az az ismeret- és tudásvagyona, mely a Katedra révén és körül halmozódott fel mint emberséget, magyarságot megtartó erőforrás is. A 20. után jönnie kell, jönni fog a 30. születésnap. Isten éltesse, Katedra!